

Izazovi u planiranju i implementaciji alternativnih mjera za maloljetne počinitelje prekršaja i lakših kaznenih djela

Metzger, Elizabeta

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:020444>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Elizabeta Metzger

**Izazovi u planiranju i implementaciji
alternativnih mjera za maloljetne počinitelje
prekršaja i lakših kaznenih djela**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Elizabeta Metzger

**Izazovi u planiranju i implementaciji
alternativnih mjera za maloljetne počinitelje
prekršaja i lakših kaznenih djela**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: Izv. prof. dr.sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2020

Sadržaj

UVOD	1
KONCEPT RIZIČNIH I ZAŠTITNIH ČIMBENIKA	1
KAZNENOPRAVNA ODGOVORNOST	3
PRAVA MALOLJETNIH POČINITELJA KAZNENIH DJELA	6
SUDSKA PRAKSA	8
OPORTUNITET U POSTUPKU PREMA MALOLJETNICIMA	9
PRAVA DJECE U KAZNEMOM POSTUPKU U HRVATSKOJ.....	10
ALTERNATIVNE MJERE: STOP PROGRAM	11
POZITIVNE EVALUACIJE	14
NEGATIVNE EVALUACIJE.....	14
IZJAVE OSOBA O STOP PROGRAMU	14
ZAKLJUČAK.....	15
POPIS LITERATURE:.....	16

UVOD

Pojam poremećaji u ponašanju se odnosi na različite oblike reagiranja djeteta ili maloljetnika koje nisu u skladu sa očekivanjima u odnosu na dob, situaciju ili okruženje i oni zahtijevaju dodatnu širu ili stručnu društvenu pomoć (Uzelac, 1995). Procesi koji vode do problema u ponašanju djece i mladih nisu u potpunosti predvidivi te mnogi problemi nisu povezani samo sa jednim čimbenikom već sa puno čimbenika u okolini u kombinaciji sa raznim čimbenicima, karakteristikama i sposobnostima pojedinca. Mnoga djeca i mladi rastu uz postojanje mnogih čimbenika koji potenciraju njihovu ranjivost, ali isto tako i uz zaštitne čimbenike koji povećavaju mogućnost da će imati iskustvo suočavanja s problemima. Tu vjerojatnost treba označiti kao rizik. Rizični i zaštitni čimbenici su vidljivi kroz mnoge pokazatelje obiteljskog, školskog ili drugog okruženja koje je blisko djeci i mladima, ali i kroz različita ponašanja djece i mladih. Rizični čimbenici su oni koji kod djeteta ili u njegovoj okolini povećavaju vjerojatnost za uključivanje mladih u negativna ponašanja. Zaštitni čimbenici su oni koji posreduju ili usporavaju učinke izloženosti rizičnim čimbenicima te čimbenici koji pomažu djeci i mladima u podnošenju rizika. Za koncept rizičnih i zaštitnih čimbenika bitno je da ni jedan čimbenik rizika ili nepovoljna situacija ne mogu biti „odgovorni“ za negativne ishode, odnosno rizična ponašanja djece i mladih. Bitno je upozoriti na identificiranje rizičnih i zaštitnih čimbenika te važnost njihovog praćenja u raznim uvjetima (Bašić, 2009).

Junger-Tas (2009) objašnjava, u okviru intervencija i programa prevencije kriminalnog ponašanja maloljetnika, kako je uistinu iznimno težak zadatak osmisliti u potpunosti efikasan tretman za preodgoj perzistentnih počinitelja, budući da su oni dugotrajno izloženi obično višestrukim rizičnim čimbenicima. Štoviše, ako tretman i rezultira određenim poboljšanjem i napretkom, čim se počinitelji vrte u njihove kriminogene okoline, odmah se sve vraća na prvobitno stanje jer se lako ponovno akomodiraju na tretmanom potisnute obrasce ponašanja.

KONCEPT RIZIČNIH I ZAŠTITNIH ČIMBENIKA

Rizični čimbenici se definiraju kao bilo koji utjecaji koji pojačavaju vjerojatnost prvog pojavljivanja poremećaja, napredovanja prema vrlo ozbiljnom stanju te održavanju problematičnih uvjeta. Rizični čimbenici odnose se podjednako na one iz područja prenatalnog i biološkog do širokih okolnosti i uvjeta života koji pogađaju djecu. Mogu se pojaviti ili egzistirati u jednom trenutku u vremenu kao stresni događaji i čak mogu biti korisni u

određivanju rizičnog statusa djeteta. Rizični procesi su oni koji objašnjavaju gdje i kako rizični čimbenici dovode do visoke ranjivosti. Rizik se sve više definira i procjenjuje kao vjerojatnost da će se budući problemi smanjivati u ravnoteži između kompetencija djece i mladeži (otpornosti) i njihove rizičnosti (ranjivosti). (Bašić, 2000, str.35) Istraživanja pokazuju potvrđene rizične čimbenike u razvoju poremećaja u ponašanju i drugih rizičnih ponašanja kod djece i mladeži. Vide se kao karakteristike koje se javljaju kod onih mladih koji razvijaju i pokazuju različite oblike poremećaja u ponašanju. Williams, Ayers, Arthur (1997, str.36, prema Bašić, 2000) tako navode:

Suvremene spoznaje vezane za rizične i zaštitne čimbenike su:

1. Isti čimbenik može biti povezan s više poremećaja.
2. Postoje prije višestruki nego pojedinačni čimbenici povezani s određenim problemom.
3. Mnogo više se zna o rizičnim nego o zaštitnim čimbenicima.
4. Različiti čimbenici su važni u različitoj razvojnoj dobi i pod različitim okolnostima.
5. Mehanizam djelovanja čimbenika je nepoznat.

Djeca koju njihovi odgajatelji, roditelji, učitelji i drugi percipiraju kao „zločestu“, „teško odgojivu“, „rizičnu“, zapravo su nesretna djeca koja nisu imala sreću doći željena na svijet ili su njihovi roditelji naknadno ustanovili da imati djecu nije ono što su mislili pa su ih, nekompetentni za ulogu koju su si sami priskrbili, doživjeli kao kaznu. Svemu ovome, doprinosi također i društvo koje lako prihvaća postojanje zločeste djece, pa je razradilo njihovo kažnjavanje do detalja, a pri tome im nije dalo ona građanska prava koja imaju stvarni nositelji rizika. Rizični činitelji, najčešće kao i zaštitni, ne proizlaze iz djece kao takve, nego iz njihove okoline. (Janković, 2000) Ponajprije roditelja i drugih značajnih koji imaju presudan utjecaj na zadovoljavanje djetetovih potreba. Kada je riječ o djeci i njihovom ponašanju, a posebno o metodama discipliniranja, još uvijek se spominje batina. Osoba koja tako misli, osoba je bez osobnosti te se ne uklapa u suvremene odnose u kojima je potrebno stalno donositi kompetentne odluke, često presudne za vlastiti život i život drugih. Ako želimo da naše obitelji, škole, društvo u cjelini postanu djeci, budućim nositeljima sveukupnog socijalnog funkcioniranja, mjesto na kojem će željeti živjeti, batina ne može biti „odgojno sredstvo“. Osoba koja tako misli, osoba je bez osobnosti te se ne uklapa u suvremene odnose u kojima je potrebno stalno donositi kompetentne odluke, često presudne za vlastiti život i život drugih. Stresni doživljaji u obitelji ili izvan obitelji mogu toliko snažno promijeniti osobnost djeteta da genetska „predodređenost“ bude poništena. (Janković, 2000) Doživljaj stresne situacije u značenju za dijete ovisi o djetetovim roditeljima i njihovoj kompetentnosti za suočavanje sa stresorima.

Samo suočavanje sa stresom je isto vezano za roditelje, dok je samostalno suočavanje sa stresom najčešće obilježeno potiskivanjem ili izbjegavanjem takvih situacija kad god je to moguće. U tom smislu, zanimljivo je zapažanje o postojanju „otpornosti na čimbenike rizika“, kojemu se na primjer, može zahvaliti što veliki broj djece izložene ozbiljnim kriznim situacijama ipak uspjeva izrasti u dobro prilagođene i uspješne osobe. (Janković, 2000) Pojava ranijih rizičnih čimbenika u nedostatku zaštitnih čimbenika kreira ranjivost. Takve ranjivosti u kombinaciji sa prisutnim sustavnim pokazivačima teškoća i institucionalnim nesposobnostima da pomognu djeci i mladima koji pokazuju nedostatak pozitivnih ponašanja, u nekom vremenu može voditi do problema ponašanja koji imaju više opasnih posljedica (negativni izlazi).

KAZNENOPRAVNA ODGOVORNOST

Weijers i Grisso (2009.) navode kako su djeca ispod određene dobi nedovoljno zrela da bi bila odgovorna za kršenje zakona. Postoji konsenzus o ovom načelu, što je navedeno u Konvenciji o pravima djeteta i drugim međunarodnim standardima, kao što su Pekinška pravila. Oba ova međunarodna dokumenta pozivaju države da u okviru svojih nacionalnih zakonodavstva odrede minimalnu dob ispod koje se pretpostavlja da djeca nemaju kapacitet shvaćanja kršenja Kaznenog zakona. Iako se od 2008. godine dob od 12 godina preporuča kao minimalna dobna granica kaznene odgovornosti, u svijetu se i dalje nastavlja rasprava o odgovarajućoj minimalnoj dobi kaznene odgovornosti (Weijers i Grisso, 2009). Ova rasprava se pogotovo često obnavlja kada se dogodi neki iznimno težak oblik kaznenog djela počinjenog od strane djeteta u dobi ispod 12 godina života. Problem je što su takvi kriminalni slučajevi vrlo interesantni medijima jer mogu zadovoljiti njihovu potrebu za senzacionalizmom. Upravo to postaje sve veći problem u oblikovanju iskrivljene percepcije maloljetničkog kriminala, jer jedan slučaj koji se dogodi u bilo kojoj državi na svijetu, bude višestruko praćen u svim ostalim dijelovima svijeta, čime se stvara dojam veće blizine i učestalosti takvih zapravo sasvim iznimnih slučajeva (Cajner Mraović, Asančaić, Derk, 2015). Weijers i Grisso (2009) navode kako je nekoliko autora uvjereni kako su mlade osobe u dobi od 14 i više godina dovoljno zrele da ih se smatra kazneno odgovornima, to jest da budu izložene kaznenom postupku, ali na maloljetničkom sudu, osim ako postoji neka iznimka kao što je, na primjer, neko zaostajanje u razvoju mlade osobe. Neki čak idu dalje tvrdeći kako su mlade osobe već u dobi od 12 godina sasvim dovoljno razvijene da ih se može smatrati kazneno odgovornima, sve dok nema naznaka nekih izvanrednih okolnosti. U Škotskoj je propisana još niža dobna granica za kaznenu odgovornost od 8 godina i tako je određeno još 1930. godine. Umjesto da se podigne minimalna

dob kaznene odgovornosti, neka razmišljanja u toj zemlji idu u smjeru stavova prema kojima današnja djeca od 8 godina imaju bolje razumijevanje svijeta od djece te dobi u prošlosti (Weijers i Grisso, 2009). Uglavnom, već iz ovog kratkog pregleda je jasno kako je dobna granica kaznene odgovornosti vrlo problematična i izložena dvojabama, pa čak i kontroverzama, unatoč jasnim međunarodnim standardima i preporukama. " Ipak, Weijers i Grisso (2009) ukazuju na to kako načelo da se djeca ispod određene dobi ne mogu smatrati kazneno odgovornima nije moderna ideja koja se tek pojavila s Konvencijom o pravima djeteta. Štoviše, tijekom povijesti vidljivo je kako se obraćala posebna pozornost na poseban tretman maloljetnih počinitelja. Djeca su bila kažnjavana drugačije nego odrasle osobe, uglavnom blaže ili nisu bila uopće kažnjavana. U klasičnom rimskom zakonu, kako također spominju isti autori (Weijers i Grisso, 2009) djeca u dobi od sedam godina nisu se smatrala kazneno odgovornima. Da bi djelo bilo smatrano kaznenim djelom i da bi djelo bilo pripisano počinitelju, to je morao biti počinitelj s namjerom ili dolusom. Da bi netko imao tzv. dolus ili zlobu morao je imati određenu mentalnu zrelost, kao i određeno životno iskustvo, kako bi njegova prosudba bila vođena s razumijevanjem. Djeca do sedam godina ne mogu biti kriva za kaznena djela jer nemaju taj dolus *capacitas* odnosno sposobnost za namjerno nanošenje zla. Vrlo mala djeca ne mogu biti kriva za počinjenje kaznenih djela pod bilo kojim okolnostima, dok kaznena odgovornost starije djece ovise o tome imaju li doli *capax*, odnosno kolika je njihova mogućnost razumijevanja težine njihovog postupka.

Nacionalna kaznena zakonodavstva se oduvijek puno više međusobno razlikuju u maloljetničkom pravosuđu nego u pravosuđu za odrasle počinitelje kaznenih djela (Tonry i Doob, 2004: VII). Postoji velika raznolikost u definicijama i samoj svrsi maloljetničkog pravosuđa. Međutim, gledajući niže granice kaznenopravne odgovornosti u svijetu, nalazimo ekstremne kontraste. Kao jedan od ekstrema zasigurno je primjer Sjeverne Caroline gdje je ta minimalna dobna granica za kriminalnu odgovornost postavljena na 6 godina, dok je u Belgiji ta dobna granica postavljena na 16 godina. Među 100 zemalja i država o kojima postoje podaci, pojavljuju se tri glavne skupine: 12 zemalja i 3 američke države imaju minimalnu dobnu granicu na 7 godina; 11 američkih i 7 australskih država i 7 ostalih zemalja imaju minimalnu dobnu granicu na 10 godina, dok 21 zemlja ima minimalnu dobnu granicu na 14 godina (Weijers i Grisso, 2009).

Stajalište da se maloljetni počinitelji trebaju smatrati manje krivima od odraslih počinitelja društveno je određeno. Ako se smatra da maloljetnici nemaju zreli način donošenja odluka kao odrasli, tada mislimo da maloljetnici nemaju sposobnost razmotriti sve posljedice svojih kaznenih djela ili ne znaju na koji način izbjeći počinjenje tih kaznenih djela. Razdoblje

adolescencije najčešće se označava od jedanaeste do osamnaeste godine. U ovom je slučaju također jako bitan i psiho-socijalni faktor maloljetnika, koji se razvija tijekom godina, a koji jako utječe na njihovo prosuđivanje o onome što je dobro, a što loše. Ti psiho-socijalni faktori označuju sljedeće: (a) maloljetnici su pod velikim utjecajem svojih vršnjaka, (b) maloljetnikova percepcija rizika nije dovoljno razvijena, ne razmišljaju o tome što će biti nakon počinjenog kaznenog djela, (c) maloljetnici ne razmišljaju o budućoj orijentaciji i (d) maloljetnici još ne posjeduju sposobnost samoupravljanja. (Cauffman, Steinberg, 2000.) S obzirom na ove nerazvijene psiho-socijalne faktore kod maloljetnika jasno je da maloljetnici ne mogu prosuđivati jednako kao odrasle osobe o kaznenom djelu. Kao što smo naveli ranije, često je potrebno ponašanje maloljetnog počinitelja sagledati izvan kognitivne perspektive i uvidjeti koji sve psihosocijalni čimbenici utječu na donošenje odluka kod maloljetnih počinitelja. Različiti psihosocijalni čimbenici mogu utjecati na samu odluku maloljetnika za počinjenje kaznenog djela. Puno primjera pokazuje kako na promjene u ponašanju maloljetnika utječe njegova vršnjačka grupa. U istraživanju u kojemu su se maloljetnicima ponudile dvije opcije, da napravi ono što bi njegovi maloljetnici napravili ili da postupa onako kako je to društveno prihvatljivo, te se iz istraživanja da uvidjeti kako će maloljetnici u dobi do 10 do 14 godina prije postupati na način kako njegova vršnjačka grupa postupa a ne onako kako bi to bilo društveno prihvatljivo ponašanje (Weijers i Grisso, 2009). U srednjem razdoblju adolescencije maloljetnici mogu biti pod velikim utjecajem delinkventnih vršnjačkih grupa te će zbog toga češće pokleknuti i počinuti neko kazneno djelo kako bi se dokazali svojoj grupi prijatelje, no ta tendencija polako pada kako maloljetnici stare (Weijers i Grisso, 2009). Također, kod adolescenata je učestala pojava promjena raspoloženja u kratkom periodu, koja isto utječe na njihovo prosuđivanje (Weijers i Grisso, 2009). Dijete se u pravosuđu još smatra kao osoba koja nije u potpunosti moralno i zakonski odgovorna za počinjena kaznena djela. Djeca ne znaju u potpunosti što oni rade i koje su posljedice njihovih postupaka. Možda znaju što rade, ali ne razumiju u potpunosti moralnu i pravnu važnost takvog ponašanja (Weijers i Grisso, 2009). Djeca ispod minimalne dobne granice za kriminalnu odgovornost mogu shvatiti da je kazneno djelo koje su počinili pogrešno, ali nisu u stanju svoje postupke shvatiti kao kazneno djelo, odnosno, ne razumiju da su napravili nešto protuzakonito i ne razumiju posljedice počinjenog djela. Djeca sebe ne razumiju kao građanske entitete, kao subjekt zakona, nego kao djecu koja moraju slušati svoje roditelje i učitelje. Adolescenti su premladi kako bi ih se smatralo u potpunosti odgovornima za počinjeno kazneno djelo, ali su isto tako prestari kako bi ih se smatralo potpuno neodgovornima za počinjeno kazneno djelo. Stoga adolescenti zadržavaju poseban status u pravosuđu.

PRAVA MALOLJETNIH POČINITELJA KAZNENIH DJELA

Temeljni izvor maloljetničkog prava pri izricanju maloljetničkih sankcija prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj je Zakon o sudovima za mladež. Citirani Zakon predstavlja temeljni pravni dokument u Republici Hrvatskoj, koji kao *lex specialis*, uređuje odredbe za mlade počinitelje kaznenih djela (maloljetnike i mlade punoljetnike) u materijalnom kaznenom pravu, odredbe o sudovima, o kaznenom postupku i o izvršenju sankcija te propise o kaznenopravnoj zaštiti djece. Pojam maloljetnika, Zakon definira s obzirom na dob počinitelja prema kojem je maloljetnik osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 14, a nije navršila 18 godina života, a mlađi punoljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 18, a nije navršila 21 godinu života. Zakon, dakle, polazi od uskog pojma maloljetničke delinkvencije koji čine samo kaznena djela, a ne i druga protupravna ponašanja kojima je potrebno pružiti odgoj, pomoć i zaštitu, te propisuje primjenu svojih odredaba isključivo prema maloljetnicima koji su počinili neko kazneno djelo. Razmatrajući primjenu standarda Ujedinjenih naroda u nacionalnom zakonodavstvu, a imajući pri tome u vidu Zakon o sudovima za mladež, Carić, 2006) u svome radu navodi da donja dobna granica od 14 godina odgovara hrvatskoj pravnoj tradiciji i potrebama zaštite društva od delinkvencije maloljetnika, te da je ista u skladu s preporukama Pekinških pravila, koja u pravilu 4.1., sugeriraju da početak kaznene odgovornosti maloljetnika "ne bi trebao biti suviše nizak". Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine br. 84/11., 143/12., 148/13. i 56/15) slijedi preporuku Pekinških pravila (pravilo 3.3.) da se načela iz pravila prošire i na mlade punoljetnike, i njima je posvećen 3. dio Zakona (čl. 108.- 116.). Zaključuje da je na taj način hrvatski zakonodavac uspješno riješio problem naglog prijelaza iz odgojnog maloljetničkog prava u represivno opće kazneno pravo punoljetnika. Međutim, imajući u vidu dob maloljetnika u vrijeme počinjenja kaznenog djela zakonodavac je odredio distinkciju u pogledu izricanja sankcija, tako da je propisao da se maloljetniku koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio 14, a nije navršio 16 godina života (mlađi maloljetnik), mogu izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere, dok se maloljetniku koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio 16, a nije navršio 18 godina života (stariji maloljetnik), mogu izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere, a uz uvjete predviđene ovim Zakonom, maloljetnički zatvor. Hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo poznaje dvije vrste maloljetničkih sankcija koje se primjenjuju na mlade počinitelje kaznenih djela - maloljetnike i mlade punoljetnike: odgojne mjere i kazna maloljetničkog zatvora. Maloljetnicima se ne mogu izreći sankcije propisane kaznenim zakonom za punoljetne počinitelje - kazne (zatvorska kazna i novčana kazna) ni mjere

upozorenja (sudska opomena i uvjetna osuda), jedino se pod uvjetima propisanim u Kaznenom zakonu za maloljetnike (uz odgojnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora) mogu primijeniti neke od sigurnosnih mjera. Odgojne su mjere glavna svrha sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela, a ima ih ukupno osam. Analizirajući prikaz maloljetničkih sankcija vidljivo je da hrvatsko maloljetničko kazneno pravo predviđa širok "registar" raznovrsnih i prilično izdiferenciranih sankcija koje se sastoje od ukupno osam odgojnih mjera, jedne posebne kazne oduzimanja slobode i primjenu alternativne sigurnosne mjere koju sud prema maloljetniku može izreći uz odgojnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora. Teorijski gledano, sud za mladež može za svako kazneno djelo maloljetniku izreći bilo koju od osam odgojnih mjera propisanih u zakonu. U takvoj situaciji pitanje izbora odgojne mjere radi primjene na konkretnog maloljetnika postaje prvorazredno pitanje i središnji problem čitavog kaznenog postupka prema maloljetnicima. Naime, pri određivanju odnosno odabiru najprikladnije odgojne mjere sud bi trebao imati u vidu svrhu odgojnih mjera - da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činenja kaznenih djela. Stoga će pri izboru odgojne mjere sud uzeti u obzir maloljetnikovu dob, njegovu psihofizičku razvijenost i osobine, težinu i narav počinjenog djela, pobude iz kojih i okolnosti u kojima je djelo počinio, ponašanje nakon počinjenog djela i osobito je li, ako je to mogao, pokušao spriječiti nastupanje štetne posljedice ili nastojao popraviti počinjenu štetu, odnosno prema oštećeniku i žrtvi, njegove osobne i obiteljske prilike, je li i prije činio kaznena djela i je li mu već bila izrečena maloljetnička sankcija - sve okolnosti koje utječu na izbor takve odgojne mjere kojim će se najbolje ostvariti svrha odgojnih mjera. Imajući u vidu doista raznolika rješenja suvremenog svjetskog, ali europskog maloljetničkog zakonodavstva, može se zaključiti da Hrvatska, nesumnjivo pripada krugu država s relativno naprednim sustavom maloljetničkog kaznenog prava, napose posljednjih petnaestak godina, a nadati se je da će tako i ostati (nakon više od jednog stoljeća maloljetničkog sudovanja kod nas, ova tvrdnja ima svoju težinu).

Primjerice sukladno članku 40. Konvencije UN o pravima djeteta države potpisnice su dužne (Doek, 2009.)

- Provoditi tretman koji drži do djetetovog dostojanstva i vrijednosti. Sva ljudska bića imaju jednako dostojanstvo i Konvencija UN zahtjeva da se kroz cijeli proces maloljetničkog sudovanja svi sudionici (policija, državno odvjetništvo, suci, službenici za nadzor itd.) odnose prema maloljetniku s poštovanjem i da drže do njegovog dostojanstva.
- Provoditi tretman koji osnažuje djetetovo poštivanje ljudskih prava i slobode drugih. Stoga

obrazovanje djece mora biti orijentirano razvoju poštovanja prema ljudskim pravima i osnovnim pravima slobode ljudi. Kako odbor Konvencije primjećuje u općim komentarima No.10 (par.4e) "Ako ključni akteri u maloljetničkom pravosuđu ne poštuju i ne štite ta jamstva, kako mogu očekivati da će, uz takve slabe primjere, dijete poštivati ljudska prava i slobode drugih?"

- Provoditi tretman koji uzima u obzir djetetove godine i promovira djetetovu reintegraciju kako bi dijete zauzelo konstruktivnu ulogu u društvu. To znači da se tradicionalni ciljevi kaznenog pravosuđa moraju promijeniti, te se mora odmaknuti od represije/odmazde i okrenuti se rehabilitacijskom procesu maloljetnih počinitelja.

Doek (2009) navodi kako usprkos svim jamstvima i dobrim namjerama, dijete u sukobu sa zakonom jedva ima pojma o tome što se može dogoditi i što su njegova prava. To je stvarnost u gotovo svim državama članicama, pa to jednako vrijedi kako za one koje su jako razvijene tako i u onima koje su manje razvijene. Ako stvarno želimo da dijete bude aktivno, trebali bismo pružiti djetetu u sukobu sa zakonom sve relevantne informacije. Vrlo je važno da se te informacije djetetu daju do znanja na samom početku kaznenog postupka i od strane neovisne osobe. Konačno, u mnogim zemljama se spomenuta prava ne mogu ostvariti zbog nedostatka odgovarajućih zakonskih odredbi ili nedostatka potrebnih stručnjaka u sustavu sudovanja za mladež (Doek, 2009) Važno je razumjeti kako je temeljna svrha međunarodnih pravila i standarda postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela da se svi pridržavaju prava i sigurnosti maloljetnih počinitelja kaznenih djela, te da promiču njihovo fizičko, mentalno i socijalno blagostanje tijekom kaznenog postupka i izvršenja kaznenih sankcija.

SUDSKA PRAKSA

Imajući na umu istraživanje koje je provela Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) kako bi došla do ključnih zaključaka na kojima bi se trebalo temeljiti pravosuđe prilagođeno djeci, došlo se do rezultata da je potrebno prijeći još dugi put kako bi pravosuđe bilo bolje prilagođeno djeci diljem EU-a. U korelaciji, s istraživanjem koje je provela Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) zatim smjericama Vijeća Europe, ali i do sada izloženim međunarodnopravnim dokumentima i pravnim standardima postupanja prema maloljetnicima, kao i izvorima nacionalnog zakonodavstva, u radu se prikazuju dva sudska slučaja koja se odnose na maloljetne počinitelje kaznenih djela. Oba slučaja odnose se na kaznena djela iz glave X. Kaznenog zakona, protiv života i tijela u kojima su počinitelji maloljetne osobe za isto kazneno djelo - teško ubojstvo. Kazne no pravo zaštićuje život čovjeka, i to od njegova rođenja

pa do njegove smrti. To je pravo i ustavno pravo zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske u članku 21. "svako ljudsko biće ima pravo na život." Kaznenim se pravom štiti život i tjelesni integritet i zdravlje.

OPORTUNITET U POSTUPKU PREMA MALOLJETNICIMA

Načelo svrhovitosti ili oportuniteta razmjerna je novost u europskoj kontinentalnoj teoriji i praksi kaznenog procesnog prava. Kao direktna suprotnost načelu legaliteta, koje se tradicionalno smatra jednim od najviših i najbitnijih načela kaznenog procesnog prava (kako u kontinentalnoj Europi, tako i u Republici Hrvatskoj), ono se polagano i postepeno probijalo u odredbe zakona da bi danas postalo gotovo pravilo što je vidljivo iz njegove, zasada samo potencijalne, poprilično široke primjene. Ono u svojoj biti sadrži dvije temeljne tendencije: izbjeći kazneni progon kad to zahtijevaju razlozi ekonomičnosti te izbjeći kazneni progon kad je javni interes za osudom počinitelja kaznenog djela umanjen, odnosno kad se ista svrha može postići i bez provedenog kaznenog postupka. Republika Hrvatska slijedila je trendove poredbenog prava i također širila primjenu ovog načela. Novim Zakonom o kaznenom postupku, ali i nekim drugim zakonima, uz već postojeće odredbe predviđeni su neki novi slučajevi primjene ovog načela.

Zakon o sudovima za mladež uspostavlja slične institute koje predviđa Zakon o kaznenom postupku – bezuvjetni i uvjetni odustanak. Za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju do pet godina ili novčana kazna državni odvjetnik može odlučiti da ne zahtijeva pokretanje kaznenog postupka iako postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio kazneno djelo ako smatra da ne bi bilo svrhovito da se vodi postupak prema maloljetniku s obzirom na narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je djelo počinjeno, prijašnji život maloljetnika i njegova osobna svojstva. Dakle, radi se o slučajevima beznačajnog djela ili pak lakših kaznenih djela koja je počinio maloljetnik s urednom prošlošću. Radi utvrđivanja tih okolnosti državni odvjetnik može zatražiti obavijest od zakonskih zastupnika te drugih osoba i ustanova, a može zatražiti da te podatke prikupi stručni suradnik u državnom odvjetništvu; kad je to potrebno, može te osobe i maloljetnika pozvati u državno odvjetništvo radi neposrednog obavještanja. U slučaju primjene ovog instituta, oštećenik se obavještava da svoj zahtjev može ostvariti samo u parnici, dakle nema mogućnosti preuzimanja kaznenog progona. Uvjetni odustanak uređen je kao bezuvjetni odustanak, samo je Zakon predvidio obveze koje maloljetnik mora ispuniti kako bi se oslobodio kaznenog progona. To, dakle, znači da su temeljne materijalnopravne i formalnopravne pretpostavke za uvjetni odustanak iste kao i za bezuvjetni. Predviđene su

zakonske obveze: 1) naknada štete nanese kaznenim djelom prema vlastitim mogućnostima; 2) uključivanje u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja; 3) podvrgavanje postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti; te 4) uključivanje u pojedinačni ili skupni rad u savjetovalištu za mlade. Kao ustanova zadužena za pomoć maloljetniku, predviđen je centar za socijalnu skrb.

PRAVA DJECE U KAZNEMOM POSTUPKU U HRVATSKOJ

Od 2012. godine, maloljetna osoba treba imati branitelja već prilikom prvog ispitivanja i onda dalje tijekom cijeloga kaznenoga postupka. Ako maloljetnik sam, njegov zakonski zastupnik ili član njegove obitelji ne angažira branitelja, sudac za mladež će mu dodijeliti branitelja po službenoj dužnosti. Maloljetnikov branitelj smije biti samo odvjetnik. Branitelj se postavlja iz reda odvjetnika koji moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i dobrobit mladeži te vladati osnovnim znanjima iz područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe. Prije promjene Zakona o sudovima za mladež iz 2012. godine, maloljetnik je morao imati branitelja već pri prvom ispitivanju samo ako se prema maloljetniku vodio kazneni postupak za kazneno djelo za koje je zapriječena kazna dulja od tri godine zatvora, dok se u slučajevima kaznenih djela za koja je zapriječena kazna do tri godine zatvora prepuštalo da sudac za mladež ocijeni je li potrebno da maloljetnik ima branitelja. (Zakon o sudovima za mladež, 2012.) Također je bio i manje zahtjevan kriterij u pogledu odabira branitelja u kaznenom postupku prema maloljetnom počinitelju: sklonost i temeljno poznavanje problematike djece i mladih je bila prednost, ali ne i nužan uvjet. „Maloljetnu osobu se poziva preko roditelja, odnosno zakonskog zastupnika, osim ako to nije moguće zbog potrebe hitnog postupanja ili drugih relevantnih okolnosti. Maloljetnika dovode bez vezivanja policijski službenici u civilnoj odjeći i u vozilu bez policijskih oznaka, osim ako to zbog okolnosti nije moguće. Iznimno, maloljetnika se može vezati ako se radi o opasnom počinitelju za kojega se sumnja da je počinio teško kazneno djelo s elementima nasilja.“ (Cvjetko i Singer, 2011) Privatnost maloljetnika štiti se u svim stadijima kaznenog postupka, pa su tako tajni i izvidi kaznenih djela i postupak prema maloljetniku. Bez odobrenja nadležnog tijela nije moguće objaviti sadržaj i tijek postupka prema maloljetniku niti odluku koja je donesena u tom postupku. Objaviti se smije samo onaj dio postupka, odnosno samo onaj dio odluke za koji postoji odobrenje suda za mladež ili državnog odvjetnika za mladež, ali se tada ne smije navesti ime maloljetnika i ostali podaci na temelju kojih bi se moglo zaključiti o kojem je maloljetniku riječ. Unatoč činjenici da postoji samo slaba teorijska potpora i skromni empirijski dokazi o tome

da izlaganje maloljetnika striktnom kaznenom postupku i izricanje težih sankcija zaista smanjuje kriminalni povrat maloljetnika, neki stručnjaci koji su sudjelovali u realizaciji ove studije tvrde kako bi hrvatski maloljetnički pravosudni sustav trebao biti stroži prema maloljetnim počiniteljima čak i lakih kaznenih djela. S druge strane, postoji jaka teorijska podloga za alternativne politike i diverziju maloljetnih prijestupnika. Prema Dünkeltu (2009: 149), šest je teorijskih načela koja se mogu shvatiti kao osnova za diverziju, a sve ih se može prepoznati u ovdje dobivenim rezultatima. Prvo teorijsko načelo se odnosi na izbjegavanje (nepotrebne) stigmatizacije. Ovaj se aspekt odnosi na takozvani pristup etiketiranja. Koncept diverzije tako odražava stavove teorije etiketiranja koja naglašava moguće negativne učinke stigmatizacije formalnim sankcijama sudova za mladež. Sudske intervencije često sprječavaju, a ne potiču socijalnu integraciju mladih prijestupnika. Empirijski dokazi ili barem vjerodostojnost mogućih negativnih posljedica državnih intervencija potaknuli su priznavanje načela supsidijarnosti, što je jedno od ključnih načela u hrvatskom Zakonu o sudovima za mladež. Na drugom mjestu je načelo davanja prioriteta obrazovanju umjesto kazne (tzv. edukativna diverzija). Stop program, o kojemu će kasnije biti riječi, najbolji je primjer primjene ovog načela u rješavanju s maloljetnim počiniteljima sitnih zločina u Hrvatskoj. Sljedeće je načelo proporcionalnosti kao ograničenja državne intervencije (minimalni intervencijski model). Ovaj se aspekt odnosi na “ustavni” ili “pristup ljudskim pravima” koji želi izbjeći nerazmjerne osude. Ovaj pristup postavlja jasne granice “prekomjernim” obrazovnim nastojanjima utemeljenim samo na procjeni obrazovnih potreba koje nisu opravdane ozbiljnošću počinjenog prekršaja. U Hrvatskoj se postiže diverzijom u svakoj fazi kaznenog postupka prema maloljetniku.

ALTERNATIVNE MJERE: STOP PROGRAM

Poseban primjer diverzije u Hrvatskoj je Stop program koji se razvio na primjeru Nizozemske i njezinog tridesetogodišnjeg iskustva u kojem su djeca prepoznata kao osjetljiv dio populacije. Stop programom zaustavlja se neprihvatljivo ponašanje maloljetnika, kojemu se nudi na izbor bezbolnije rješenje te ga se drži izvan sudskih postupaka. Stop program zaustavlja neprihvatljivo ponašanje maloljetne osobe na način da joj nudi aktivnosti u okviru kojih će ona preuzeti odgovornost za počinjeni prekršaj te koje uključuju dobrovoljan humanitarni rad, savjetovanje ili trening socijalnih vještina u lokalnim udrugama umjesto u okviru formalnog kaznenog postupka. Kroz Stop program roditelji maloljetnog počinitelja prekršaja dobivaju pomoć u ostvarivanju svoje roditeljske uloge što im omogućava obnavljanje odnosa s djetetom,

a također se obnavlja odnos između djeteta i lokalne zajednice. Aktivnosti u koje se maloljetnici uključuju su razne, a mogu uključivati: pomaganje u raznim aktivnostima za djecu (radionice – priprema prostora, materijala, pomoć korisnicima, pospremanje); pomaganje u raznim aktivnostima za osobe s invaliditetom (radionice, pomoć pri događanjima, pomoć pri transportu osoba s invaliditetom); pomaganje u socijalnom dućanu Crvenog Križa (slaganje namirnica, sortiranje paketa, izdavanje paketa korisnicima); uključivanje u računalne radionice (osnovna obuka, manji popravci); uključivanje u različite rekreativne sadržaje (izviđači, sportska rekreacija, plesni sadržaji); uključivanje u savjetodavni tretman (ovisnosti – alkohol, droga, trening socijalnih vještina, kako lakše učiti); uključivanje na razne radionice (maketarstvo, robotika). (2016, <http://uszm.hr/stop-program/>) Stop program provodi Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež (USZM) u partnerstvu s udrugom Pragma i uz suradnju Hrvatske udruge socijalnih radnika i Udruge za izvansudsku nagodbu i posredovanje u kaznenom postupku. To je jedini program takve vrste u Hrvatskoj. Policijski službenik koji zatiče maloljetnika u provođenju prekršaja mora biti posebno osposobljen. Kako se radi o programu koji djeluje na razini zajednice ili gradske četvrti, policijski službenik mora poznavati lokalnu zajednicu, kao i uobičajena ponašanja mladih koji su u sukobu sa zakonom. Nakon što utvrdi prekršaj, policijski službenik utvrđuje identitet maloljetnika te obavještava zakonskog zastupnika. Slijedi službeni razgovor s maloljetnikom i njegovim roditeljima u kojemu ih se informira o mogućnostima koje slijede ako prihvate sudjelovanje u Stop programu. Daje im se letak Stop programa u kojem stoji objašnjenje što je isti, koji su mu glavni ciljevi, koji su koraci u postupanju, te pogodnosti za njih i za sam sustav ako ga se prihvati. Nužan uvjet za sudjelovanje u Stop programu je dobrovoljni pristanak i maloljetne osobe i njenih roditelja. Ako maloljetnik i njegovi roditelji prihvate sudjelovanje i uključivanje u Stop program, policijski službenik uvjetuje rokove javljanja i izvršenja, ovisno o nagodbi koja će se provesti. Policijski službenik dužan je obavijestiti stručnu osobu o tome da je maloljetna osoba uključena u Stop program te joj dostaviti osnovne podatke o maloljetnoj osobi koji su prikupljeni ranije. Dio procesa koji slijedi ne provodi više policijski službenik već stručna osoba i udruga koja je nadležna za provođenje nagodbe, iako se policijski posao u ovoj fazi još uvijek ne završava. Slijedi postupak u kojem policijski službenik zaprima izvještaj od stručne osobe o izvršenoj, odnosno, neizvršenoj obavezi. Ako se ispuni predviđena procedura u kojoj maloljetnik uspješno sudjeluje i izvrši dogovorene obaveze ne pokreće se postupak prema njemu niti protiv njegovog roditelja. Ako, nažalost, maloljetnik odustane ili ne odradi cijeli postupak, policija je dužna pokrenuti prekršajni postupak prema mladoj osobi i roditelju. Stručna osoba, kao i svi ostali uključeni u Stop program, mora imati iskustva u radu s maloljetnicima s poremećajima u

ponašanju. Uz to, mora imati znanja iz područja restorativne pravde i alternativnog postupanja, uz obavezno poznavanje sustava interventnih mjera prema maloljetnicima. Obično se radi o socijalnom pedagogu, međutim, stručna osoba može biti u rasponu različitih zanimanja. Uloga stručne osobe vrlo je važna, ako ne i primarna. Ona je ta koja najbliže komunicira sa maloljetnikom i njegovim roditeljima i vodi ih kroz cijeli proces. Propisan je tijek postupaka koji je stručna osoba dužna provesti u sklopu Stop programa. Nakon što je obaviještena od strane policije o maloljetniku uključenom u Stop, mora u najkraćem roku stupiti s njime i njegovim roditeljima u kontakt kako bi se dogovorilo mjesto i vrijeme prvog susreta s njima. Vrlo je važno da bar jedan od roditelja prati maloljetnika, a idealni su slučajevi kada oba roditelja sudjeluju u cijelom procesu. Kako bi ishod bio što pozitivniji, stručna osoba mora osigurati što ugodnije okruženje za sve. Na prvom razgovoru, maloljetnik i roditelji detaljno su upoznati sa Stop programom. Ako se i dalje svi slažu, maloljetnik se upoznaje sa cijelim postupkom preuzimanja odgovornosti za počinjeni prekršaj te ga se suočava sa posljedicama njegovog ponašanja. Zajedno sa roditeljima, stručna osoba pomaže u spoznaji uzroka i motiva za takvo ponašanje maloljetnika koje je dovelo do počinjenog prekršaja, ili je njemu prethodilo. Upoznaje se i roditelje i maloljetnika sa normama ponašanja, i zakonskim odredbama koje su prekršene. Stručna osoba, zajedno sa roditeljima i maloljetnikom, odabire najbolju aktivnost koju će maloljetnik izvršavati kako bi ispravio počinjenu štetu. Kada se odabere aktivnost, odabire se udruga u kojoj će se ista provoditi. Radi transparentnosti, sastavlja se sporazum između udruge, maloljetnika i njegovih roditelja. Ovdje kratko staje aktivnost stručne osobe, obzirom da je red na maloljetniku da dogovorenu aktivnost što prije započne, provede i završi. Stručna osoba još je dužna provjeriti izvršenje sporazuma. S tim u vezi dogovara se drugi razgovor s maloljetnikom i roditeljima na koji su oni dužni donijeti potvrdu iz udruge o odrađenom radu. Slijedi edukativni razgovor u kojem se prezentira projekcija ponašanja na način da stručna osoba savjetuje roditelje, a na samom kraju se provodi korisnička evaluacija. Nakon svih prikupljenih podataka i dokumentacije, stručna osoba predaje izvještaj Udruzi sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež (USZM). Udruga taj izvještaj dostavlja policiji, a policija, kako je već navedeno, slučaj ili odbacuje, ili pokreće postupak protiv maloljetnika. Stručna osoba prima približno dva do tri klijenta mjesečno. Okvirno vrijeme koje provodi sa maloljetnikom i roditeljima je približno pet sati, a vrijeme koje je potrebno za izvršavanje mjere, točnije od lošeg ponašanja maloljetnika do pozitivnog završnog izvješća, je približno tri tjedna. (2016, <http://uszm.hr/stop-program/>) Udruga nadzire maloljetnika u izvršavanju njegove obaveze. Dogovorena obaveza može trajati najviše osam sati, a može se izvršiti odjednom ili u nekoliko navrata, ovisno o dogovoru. Udruga mora pristati

na suradnju, i mora prihvatiti maloljetnika. U suradnji sa stručnom osobom, određuje se kontakt osoba, koja se izvještava o aktivnostima maloljetnika. Maloljetnik se tada uključuje u redovitu djelatnost udruge. Kroz cijeli radni proces maloljetnika udruga surađuje sa stručnom osobom. Pri završetku, udruga izdaje potvrdu o izvršenoj aktivnosti.

POZITIVNE EVALUACIJE

Pozitivne evaluacije dolaze od maloljetnih osoba i njihovih roditelja koji nisu bili suočeni s takvim aktivnostima u svojoj prošlosti. Često se radi o situacijama u kojima se maloljetnici nađu nakon što su suočeni s nedostatkom obiteljske pažnje zbog čega tu pažnju traže na drugim mjestima što često dovodi do, na primjer, sitnih krađa, no ponekad se radi o neprimjerenosti realizaciji normalne mladenačke potrebe za dokazivanjem u skupini vršnjaka. U većini slučajeva, takvi počinitelji odmah žale zbog počinjenja kaznenog djela i spremni su sudjelovati u aktivnostima koje se mogu koristiti kako bi se uklonila šteta. Isto tako, roditelji, uglavnom iznenađeni i prisutni, također pristaju sudjelovati u svim koracima procesa kako bi pomogli svom djetetu.

NEGATIVNE EVALUACIJE

Negativne evaluacije se odnose na slučajeve koji ne završavaju onako kako je to predviđeno, tj. društveno prihvatljivo. Iskustva su pokazala da u tome najvažniju ulogu imaju roditelji. Kao što je već spomenuto, u programu je primarna obveza maloljetnika, ali pristup roditelja ima važan učinak na cijeli proces. Svim roditeljima, pa i onima koji se nalaze u teškoj situaciji odgajanja svoje djece, uslijed nedostatka znanja i vještina, ili nekih drugih razloga, pružena je potpuna podrška i time osigurana prilika za poboljšanjem. Analizom takvih slučajeva može se zaključiti da roditelji koji ne potiču svoje dijete na izvršavanje mjere ili na promjenu obrazaca ponašanja, uglavnom spadaju u skupinu koja je cjelokupnim program nezadovoljna.

IZJAVE OSOBA O STOP PROGRAMU

Ovdje iznosimo neke od najznačajnijih izjava sudionika o Stop programu s aspekta planiranja i budućih perspektiva razvoja toga programa:

- „preporučila bih drugima da ne idu na sud“ (Maloljetnica, 17 godina)

- „Ja bih ovo preporučila svim roditeljima da prihvate jer djeca neće biti evidentirana, a ipak će ispaštati zbog toga što su učinili“ (Roditelj 14-godišnjaka)

- „Suradnja i komunikacija generalno je bila izrazito dobra. Kolegica je bila u svako doba na raspolaganju za bilo kakve informacije o maloljetniku. Jedina poteškoća bila je u tome što sam stekla dojam da ista nije dobro informirana o samom postupanju u odnosu na maloljetnika – koje su njene zadaće, što bi trebala popuniti, napisati...“ (Stručna osoba USZM-a)

- „Uočili smo da je nekim maloljetnicima koji se već nalaze u evidenciji CZSS potrebna pomoć sustava, a zatekli su se i u prvom sukobu sa zakonom“ (policijski službenik)

ZAKLJUČAK

Iz svega iznesenog može se zaključiti da se svi znanstveni, ali i praktični stručnjaci koji se bave problematikom postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, ali i maloljetničkog sudovanja, u načelu slažu da naglasak maloljetničkog sudovanja mora biti na zaštiti maloljetnika, brizi, pomoći i nadzoru te obrazovanju kako bi se utjecalo na njegov odgoj, razvijanje cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela, te omogućilo njegovo ponovno uključivanje u društvenu zajednicu. Dakle, svrha kažnjavanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela trebala bi biti njihova rehabilitacija i resocijalizacija, a što se razlikuje po svrsi od kažnjavanja odraslih počinitelja kaznenih djela. Danas prevladava shvaćanje da su odstupanja u pravima maloljetnika od redovnog kaznenog postupka dozvoljena samo ako je to u interesu maloljetnika. Zapravo čitav ovaj sustav polazi od ideje da je obitelj najprirodnija sredina za podizanje i odgoj mladih ljudi, na način da preporuča državama da se maloljetnik ne odvajaju od roditeljskog nadzora, osim ako to nije nužno zbog okolnosti njegova slučaja. Imajući u vidu praksu Europskog suda za ljudska prava, može se zaključiti, da postupanje prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela još uvijek nije ujednačeno, a niti su njihova prava u dovoljnoj mjeri zaštićena. Maloljetničko pravosuđe mora odigrati ključnu ulogu i pravne i strukturne promjene bazirati na implementaciji alternativnih mjera. Upravo mjere koje nisu okarakterizirane kaznom, progonom i pritvorom, već rehabilitacijom, diverzijom i dobrotvornim radom za zajednicu utječu na izbjegavanje kriminalnog ponašanja. Kako brojni faktori utječu na razvoj mladih osoba u odgovorne, stručnjaci se obvezuju prepoznati ih i

pomoći u pronalasku njihova rješenja. Kako je i opisano, rizični čimbenici su brojni – obilježja ličnosti, obiteljske prilike, socio-ekonomski status, uvjeti stanovanja, sastav i veličina obitelji i druge asocijalne pojave. Posao stručnjaka stavlja naglasak na jačanje zaštitnih čimbenika, poput obitelji, škole i zajednice, koji imaju veliku ulogu u razvoju maloljetnika. Unatoč brojnim poboljšanjima u sustavima pravosuđa, i dalje se provlače izazovi prihvaćanja takvih pristupa, kako kod stručnjaka, tako i kod javnosti. Ti problemi jasno ukazuju na potrebu za podizanjem svijesti. Dakle, prevencija ima važnu ulogu u predviđanju i suzbijanju maloljetničke delinkvencije, ali i poboljšanja kvalitete života mladih ljudi i njihove zajednice. Međutim, ukoliko do počinjenja kaznenoga djela ipak dođe, stručnjaci za mladež smatraju primjenu diverzije, odnosno preusmjeravanja s tradicionalnih oblika kažnjavanja ka alternativnim mjerama, najboljim izborom za postupanje prema maloljetnim počiniteljima. Što bi značilo da Stop program kao takav ima velik značaj u obnašanju prema maloljetnim prelršiteljima kao i prema njihovim roditeljima.

POPIS LITERATURE:

Bašić, J. (2000.) Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži: teorijsko motrište. U: Bašić, J., Janković, J. (eds.). Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. Zagreb: Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju, str. 31-46.

Bašić, J. (2009.) Teorije prevencije: prevencija poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih. Zagreb: Školska knjiga.

Cajner Mraović, I., Asančaić, V. i Derk, D. (2015). Juvenile crime in the 21st century: really escalating problem or just a media sensation? The case of Croatia. *Varstvoslovje*, 17(2), 194-212.

Cauffman, E., Steinberg, L. (2000a) Researching adolescents' judgment and culpability u Grisso, T., Schwartz, R. G. (ur.) *Youth on Trial: A Developmental Perspective on Juvenile Justice*. Chicago: University of Chicago Press: 325-343. 5.

- Cauffman, E., Steinberg, L. (2000b) (Im)maturity of judgment in adolescence: why adolescents may be less culpable than adults, *Behavioral Sciences and the Law*. sv. 18: 741-760.
- Carić, A.: (2006) "Provedba standarda u Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu." *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, str. 1.
- Cvjetko, B., Singer, M. (2011) *Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji*. Zagreb: Organizator.
- Doek, J. (2009) *The UN Convention on the Rights of the Child* u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) *Reforming Juvenile Justice*. New York: Springer.
- Dünkel, F. (2009). *Diversion: A Meaningful and Successful Alternative to Punishment in European Juvenile Justice Systems*. U: Junger-Tas, J. i Dünkel, F. (Ur.), *Reforming Juvenile Justice* (147-165). New York: Springer
- Janković, J. (2000.) *Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži* U: Bašić, J., Janković, J. (eds.). *Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži*. Zagreb: Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju, str. 81-83
- Junger-Tas, J. (2009) *Challenges to criminology in the 21st century*, *Criminology in Europe*, Newsletter of the European Society of Criminology, sv: 8(3), 3: 13-16.
- Scott, E., Reppucci, N., Woolard, J. (1995) *Evaluating adolescent decision-making in legal contexts*, *Law and Human Behavior*, sv. 19: 221-244.
- Tonry, M., Doob, A. N. (2004) *Youth Crime and Youth Justice. Comparative and CrossNational Perspectives*, Chicago: University of Chicago Press.
- Uzelac, S. (1995.) *Osnove socijalne edukologije mladih s poremećajima u socijalnom ponašanju*. Zagreb: Sagena
- Weijers, I., Grisso, T. (2009) *Criminal Responsibility of Adolescents: Youth as Junior Citizenship* u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) *Reforming Juvenile Justice*. New York: Springer.

INTERNETSKE STRANICE

Stop program,2012.-2016., <http://uszm.hr/stop-program/> , (pristupljeno: 13.4.2020.)